

ЯРИМ-ЯЛАНҒОЧ

“МАНИКЕН”ЛАР

ёхуд беҳаё
рекламаларсиз
ривожланиш
бўлмайдими?

— Ҳа, фалончи ўртоғимга севишимни айтсам, қотиб қулди. Мендан олдин у билан севишган экан. Роса жаҳлим чиқди. Учрашувга чақириб, “дамини бердим”...

— Ошна, анови ёқмади. Ташлаб кетдим. Бошқасини топдим.

Хар гал олдидан ўтадиганим — дабдабали, ойнаванд кийим дўкон (тўғрироғи “кийим” сўзини инсоф юзасидан ўз ёнимдан ишлатяпман) ларидан қўлини белига тираганча, бир оёғини қаерга қўйишни билмасдан кўтариб турган ярим-яланғоч (бу жумлада ҳам “ярим” сифатининг ярмини ўз ёнимдан қўлладим) “маникен”ларни кўрганымда юқорида айтганим аёл хилқатини “улуғлаш ва ҳимоя қилиш” тўғрисида ўйлаб қоламан.

КЕЧИР БИЗНИ КЕЛАЖАК

ҲАЁТИЙ ДАСТУР

Янги Ўзбекистоннинг Тараққиёт стратегияси лойиҳасининг халқ муҳокамаси жараёнларида бекободликлар ҳам фаол иштирок этди десак, аини ҳақиқатни айтган бўламиз. Асосий еттита банддан иборат Тараққиёт стратегиясида Президентимиз Шавкат Мирзиёев илгари сурган “Инсон кадрлари учун!” тамойили халқимизнинг кўнглига шуқуҳ ва умид бағишлади.

Лойиҳа муҳокамаси жараёнида кўплаб юртдошларимиз томонидан аниқ таклиф ва мулоҳазалар ўртага ташланди. Натижада, Тараққиёт стратегиясига қарийб 100 та концептуал ҳамда 200 дан ортиқ аниқ характерга эга ўзгартириш ва қўшимчалар киритилди. Пировардида, еттита банд бўйича жами 100 та аниқ мақсадлар белгилаб олинди.

Эзгулик ва инсонпарварлик тамойилига асосланган “Ҳаракатлар стратегиясидан – Тараққиёт стратегияси сари” ғоясини кенг тарғиб этиш орқали жамиятда соғлом дунёқараш ва бунёдкорликни умуммиллий ҳаракатга айлантириш муҳимлиги алоҳида таъкидланди. Айниқса, Тараққиёт стратегиясида инсон кадрини юксалтириш ва эркин фуқаролик жамиятини янада ривожлантириш орқали халқпарвар дав-

лат барпо этишга ҳаракат қилинаётгани барчага манзур бўлмоқда.

Тараққиёт стратегиясида ҳеч бир нарса назардан четда қолмаган. Ушбу ҳужжатни, шубҳасиз, Янги Ўзбекистоннинг янги қиёфасини, маънавий оламини яратишга қаратилган пухта ва мукамал ишланган ҳаётий дастур десак, асло муболаға бўлмайди. Демак, ҳар биримиз Тараққиёт стратегиясида илгари сурилган мақсад ва вазифаларнинг бажарилишига маъсул бўлмоғимиз лозим.

Муҳиддин ҚЎЗИБОЕВ,
Республика маънавият ва
маърифат маркази Бекобод шаҳар
бўлинмаси раҳбари

Нажот — таълимда

Давлат Раҳбарининг мактаб таълимини ривожлантириш бўйича ўтказган видеоселектор йиғилишида келгуси 5 йилликда соҳани ривожлантириш, фарзандларимизга замонавий билим ва касб-ҳунар ўргатиш масаласи энг устувор вазифа сифатида белгиланиб, бу иш билан нафақат халқ таълими тизими ходимлари шуғулланиши, мактаб таълимини ривожлантириш масаласи умумхалқ, умумдавлат иш эканлиги яна бир бор қатъий таъкидланиб, мактабларни қуриш, таъмирлаш ва уларнинг моддий-техник базасини янгилаш ишлари билан бундан буён маҳаллий давлат ҳокимият органлари шуғулланиши белгилаб қўйилди.

Тошкент вилоятида 2022 йилда Инвестиция дастури асосида Республика бюджет маблағлари ҳисобидан жами 186 миллиард маблағ эвазига, 37 та мактабларда, жумладан, 5 та янги мактаб қуриш, 12 та реконструкция ва 10 та мактабда капитал таъмирлаш ишлари олиб борилиши

бўйича манзилли дастур тасдиқланди.

Вилоят ҳокими Зоир Тоировичнинг топшириғига мувофиқ мактаблар таъмири учун маҳаллий бюджет ҳисобидан 70 миллиард қўшимча маблағ ажратилиши белгиланди.

МАКТАБИНИГИЗГА ҚАЧОН БОРДИНИГИЗ?

Мазкур маблағ доирасида таъмирланиши режалаштирилган мактабларни танлаб олиш учун Халқ депутатлари вилоят Кенгаши депутатлари, вилоят молия ва халқ таълими бошқармалари масъуллари ҳамда шаҳар ва туман ҳокими ўринбосарларидан иборат Ишчи гуруҳ тузилган ҳолда 2-4 февраль кунлари барча ҳудудларда ўрганиш ўтказилиб, Ишчи гуруҳ аъзолари томонидан таълим 2 коэффицентдан ортиқ ҳолда олиб борилаётган, мактаб биноси лой-пахса ёки хом ғиштдан қурилган ҳамда спорт зали йўқ мактаблар орасидан энг биринчи навбатда таъмирланиши лозим бўлган 20 та мактаб танлаб олинди.

Бундан ташқари, вилоятда Республика бюджет маблағлари ҳисобидан 23 та лой-пахсадан қурилган мактаб филиалларининг биноси янгидан қурилиши ва “Обод маҳалла” ва “Обод қишлоқ” дастурлари доирасида 14 та мактабда реконструкция ва капитал таъмирлаш ишларини олиб бориш режалаштирилган.

Тадбиркорлар, йирик корхоналар ва мактабнинг собиқ битирувчилари томонидан ҳам жойларда қурилиш-таъмирлаш ишларига ҳомийлик маблағлари йўналтириляётгани, ҳақиқатдан ҳам, жамиятимизда мактаб таълимини ривожлантириш том маънода умумдавлат иши, умумхалқ ҳаракатига айланиб бораётганидан далолатдир.

Бу ишлар, албатта, барчамизни қувонтиради.

Азиз юртдошим, Сиз-чи, ўзингиз таҳсил олган, ҳаётда озми-кўпми эришган ва эришаётган ютуқларингизга тамал тоши қўйилган кадрдон маскан, мактабингизга охирги марта қачон бордингиз, нима ёрдам кўрсатдингиз?

Жавобингиз бугун бўлмаса ҳам эртага ижобий бўлишига ишонамиз ва шундай эзгу ташаббусни кутиб қоламиз!

Азамат КАМАЛОВ,
Тошкент вилояти
халқ таълими бошқармаси
бошлиғи

Вилоятда Республика бюджет маблағлари ҳисобидан 23 та лой-пахсадан қурилган мактаб филиалларининг биноси янгидан қурилиши ва “Обод маҳалла” ва “Обод қишлоқ” дастурлари доирасида 14 та мактабда реконструкция ва капитал таъмирлаш ишларини олиб бориш режалаштирилган.

Фуқаролик жамияти ижтимоий муносабатларида ижтимоий шериклик бирмунча мураккаб жараёнларни ўзида мужассам этади. Ижтимоий шерикликни турли нуқтаи назарларда ифодалаш мумкин. Тор доирада у фақат меҳнатга оид муносабатларнинг алоҳида тури ҳисобланади. Кенг маънода эса ижтимоий гуруҳларнинг ўзаро махсус ҳамкорлиги бўлиб, турли соҳаларда, жумладан, меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларни такомиллаштириш, ижтимоий-иқтисодий ва маданий дастурларни амалга ошириш, ўзаро манфаатдор ҳамкорликка асосланган ижтимоий-ҳуқуқий жараёнлар, ижтимоий-иқтисодий ривожланишда жамоат ташкилотлари иштирокини кенг таъминлашдан иборатдир.

Шунингдек, ижтимоий шериклик ижтимоий жараёнларда давлат билан жамоат ташкилотларининг аниқ шериклик муносабатларини таъминлаш, фуқаролик жамияти институтларини ижтимоий ва ҳуқуқий жиҳатдан ҳимоя қилишга асосланган замонавий жараёндир. Жамиятимизда бугун катта ижобий ўзгаришлар, ривожланиш ва барқарор тараккиёт жараёни кетмоқда. Инсон манфаатлари учун ўта муҳим бўлган дастур ва чора-тадбирлар амалга оширилади. Лекин шундай шароитда ҳам жойларда бирмунча муаммо ва тўсиқлар учрайди.

Барқарор тараккиёт йўлига тўғаноқ бўладиган иллатларни енгиб ўтиш, уларни бартараф этиш ва олдини олиб бориш жамиятда турли муҳим ижтимоий муносабатларни рўёбга чиқариш, давлат ва жамоатчилик институтлари ўртасида мустақам алоқаларни таъминлаш муҳим бўлиб, бу жараёнда ижтимоий шериклик алоҳида ўрин тутади. Ушбу соҳа жамиятда миллий иқтисодиётнинг ривожланиши, давлат миқёсида ижтимоий барқарорликни таъминлашга қаратилган турли ижтимоий лойиҳалар, дастур ва чора-тадбирларнинг амалиётга жорий этилиши, фаравонликнинг таъминланиши, жамият ҳаётида мавжуд бўлган муаммоларни ҳам ҳал этилишида муҳим аҳамиятга эгаллиги билан эътиборга молик.

Ҳокимликлар масъулияти ортмоқда

“Ижтимоий шериклик тўғрисида”ги Қонуннинг 3-моддасида қуйидагича таъриф келтирилган: “Ижтимоий шериклик — давлат органларининг нодавлат ноижорат ташкилотлари ва фуқаролик жамиятининг бошқа институтлари билан мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш дастурларини, шу жумладан, тармоқ, ҳудудий дастурларни, шунингдек, норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни ҳамда фуқароларнинг

нинг зиммасига янгидан-янги вазифаларни юкламоқда.

Ижтимоий шериклик механизми

Давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари фаолияти очиклигини таъминлаш, ижтимоий шериклик, марказда ҳамда жойларда қабул қилинаётган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар, давлат ва ҳудудий дастурларини ишлаб чиқишда жамоатчилик иштирокининг ташкилий-ҳуқуқий асослари шакллантирилди. Ижро ҳоки-

худудларни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш сиёсатини ишлаб чиқишда фуқаролик жамияти институтларини кенг жалб қилиш тобора долзарб аҳамият касб этаётир. Бунда ижтимоий шериклик механизмидан унумли фойдаланиш муҳим ўрин тутади. Нодавлат ноижорат ташкилотлари ҳудудларни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш стратегияси, бюджетни режалаштириш, бош режа сингари долзарб масалаларни ишлаб чиқиш, қабул қилиш ва амалга оширишга жалб этишнинг мажбурий механизми аниқ белгилаб олиш зарур.

Давлатимиз раҳбари ташаббуси билан ҳудудларни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш ҳамда халқ билан самарали мулоқотга асосланган янги шакли жорий қилинди. Маҳаллаларда ҳоким ёрдамчилари лавозимлари ташкил этилгани ва бунга ҳудудларда тажрибага эга молия-иқтисодиёт сектор ходимлари тайинланганлиги муаммони манзилли аниқлаш ҳамда ўз вақтида тегишли чоралар кўришни таъминлайди. Худди шу йўналишда айнан нодавлат ноижорат ташкилотларининг ҳам фаолият кўрсатиши жойлардаги тизимли вазифаларни биргаликда ҳал этиш имконини беради.

Хулоса ўрнида

Демократик жамият шароитида ижтимоий шериклик давлат органларининг нодавлат ноижорат ташкилотлари ва фуқаролик жамиятининг бошқа институтлари билан ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришда тармоқ ва ҳудудий дастурларни, шунингдек норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни ҳамда фуқароларнинг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларига дахлдор бўлган бошқа қарорларни ишлаб чиқиш ҳамда амалга ошириш борасидаги ҳамкорлигини таъминлаш ҳудудлар кўламида ижтимоий-сиёсий вазиятни янада барқарорлаштириш, хусусан уларнинг моддий шароитларини яхшилаш ва бошқа бир қатор ижтимоий муаммоларни ҳал этишда ҳокимият билан ҳамкорликни ташкил этишга қаратилган.

Сарвар МАМАНОВ,
Ўзбекистон ННТ
миллий ассоциацияси
“Ҳудудий бўлинмалар
ва аъзолар фаолиятини
мувофиқлаштириш”
бўлими бошлиғи

ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларига дахлдор бўлган бошқа қарорларни ишлаб чиқиш ҳамда амалга ошириш

МАНФААТЛАР ҲАМКОРЛИГИНИ КИМ бошқаради?

борасидаги ҳамкорлигидир”.

“Нодавлат ноижорат ташкилоти” тушунчаси бугун юртимиз аҳолисининг кенг қатламига яхши таниш. Ҳозирги кунда фуқаролик жамияти ривожидида муҳим ўрин тутадиган мазкур институт ижти-

миятининг вакиллик органлари олдида ҳисобдорлиги тамойили Конституция ҳамда қонунларда мустақамлаб кўйилди. Сиёсий ислохотлар билан бир қаторда, ижтимоий-иқтисодий ўзгаришлар юз берди. Ҳозирги

Давлатимиз раҳбари ташаббуси билан ҳудудларни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш ҳамда халқ билан самарали мулоқотга асосланган янги шакли жорий қилинди. Маҳаллаларда ҳоким ёрдамчилари лавозимлари ташкил этилгани ва бунга ҳудудларда тажрибага эга молия-иқтисодиёт сектор ходимлари тайинланганлиги муаммони манзилли аниқлаш ҳамда ўз вақтида тегишли чоралар кўришни таъминлайди.

моий-иқтисодий ислохотлар самарадорлигини оширишга муносиб ҳисса қўшмоқда. Шунингдек, ННТнинг энг чекка ҳудудлар ҳаётига ҳам дадил кириб бораётгани, фуқароларнинг турмуш сифатини яхшилашга йўналтирилган дастурларни ишлаб чиқиш ва амалга оширишда маҳаллий ҳокимият органларига яқиндан кўмаклашаётгани диққатга сазовор.

Бугун ҳудудларни ривожлантиришда маҳаллий давлат ҳокимияти органлари ёки бошқача айтганда, барча бўғиндаги ҳокимликларнинг масъулияти тобора ортмоқда. Бу эса ўз-ўзидан улар-

пайта халқ депутатлари маҳаллий Кенгашлари ўз штат ходимлари, молиялаштириш манбалари ҳамда моддий-техника базасига эга эмас. Натижада, маҳаллий Кенгашлар фаолияти ҳудуд раҳбарлари ва ҳокимият ходимларига боғлиқ бўлиб қолмоқда. Бу эса улар томонидан ижро ҳокимияти органлари фаолияти устидан назорат ўрнатиш, ҳудудларни ривожлантириш дастурларини ишлаб чиқиш ҳамда амалга оширишда ўз ваколатларидан унумли фойдаланишга салбий таъсир кўрсатади. Кўриниб турибдики,

НАВОЙНИНГ ОНАСИ КИМ БЎЛГАН?

Алишер Навоийнинг ўзи уруғ-аймоғи борасида деярли, маълумот қолдирмаган. Фақат тоғалари Мир Саид Кобилий ва Муҳаммад Али Ғарибий, укаси Дарвишали ҳақида “Мажолис”да бироз тўхталади, у ҳам бўлса, тазкира талаби нуқтаи назардан жуда қисқа. Отаси тўғрисида мавзу талаб қилганда гапиришга мажбур бўлган жойлари бор. Масалан, “Мажолис”да Мир Шохий номли шоир жасади Астрободдан ватани Сабзаворга олиб келинган пайтда отаси бу ерда ҳукумат ишларини бошқариб турганини айтиб ўтади.

Унинг қанча ҳокимлик қилгани ва Алишерлар оиласининг Сабзавордаги ҳаётига доир бошқа маълумот келтирилмаган. “Бадоеъ ул-бидоя”да “отам бу остон хокбези, онам ҳам бу сарой бўстони канизини”, – деб уларнинг темурийлар хонадони хизматида бўлганликларини камтарона таъкидлаб ўтган.

“Вақфия” асарида “бу хоксорнинг ота-бобоси Султон Хусайн Бойқаронинг обо ва аждоди хизматидаким, ҳар бир салтанат конининг гавҳари ва шужоат бешасининг ғазанфари эрдилар – улуг маротибқа сазовор ва бийик маносиқ комгор бўлган эрдилар”, – дея ўзининг насл-насабига ишора этган. Аммо негадир бирон-бир асарида ота-онаси ҳақида аниқ маълумот қолдирмаган. Ҳатто унинг номини ҳеч қаерда тилга олмайди. Тарихчи Абдураззоқ Самарқандий “Матлаи саъдайн ва мажмаи баҳрайн” асарида шундай ёзади: “... Амир Алишердирким, қадим замонлардан унинг мукаррам боболари ва аждоди олий амирлар қаторидан жой олган эдилар. Умаршайх мирзо ибн Амир Темур даврида уларнинг ҳаёти лавҳига кўкалдошлик бахти эътибор қалами билан ёзиб қўйилган”. Ушбу асар ҳижрий 872 (мил. 1467-1468) – 874 (1964-1470) йиллар орасида ёзиб тугатилган ва ҳижрий 875 (мил. 1470) йили муаллиф уни яна давом эттириб, ўша йилнинг сафар ойида (1470, август) рўй берган воқеаларни ҳам қўшган. Асарнинг навоийшунослик учун икки аҳамиятли жиҳати бор. Биринчидан, у Алишер Навоий номини тарихда илк бор ёзма қайд этган манба ҳисобланади. Шунинг учун, ундаги Навоий ҳаётига алоқадор маълумотлар тарихий факт сифатида муҳим. Маълумотлар қисқа ахборот тарзда келтирилса ҳам улуг мутафаккир ҳаётини ўрганишда катта аҳамиятга эга. Иккинчидан, асар Навоий назорати остида яқунланган. Демак, Навоий ўз ҳақидаги қайдларни кўрган. Маълумотни ниҳоятда қисқа берилишига қараганда, Навоийнинг ўзи шуни маъқул топган бўлиши мумкин. Балки шунинг учун ҳам ўша давр манбаларида, айниқса, Навоийнинг яқин шогирди, муаррих Хондамирнинг барча тарихий асарларида улар деярли, айнан, такрорланиб ортиқча тафсилот билан бойитишга журъат этилмагандир.

Давлатшоҳ Самарқандий ҳам негадир ўз тазкирасида Навоийнинг отаси тўғрисида жуда қисқа тўхталади.

“Навоийнинг отаси Абдулқосим Бобурнинг ишончли кишиси Чигатой улуси улугларидан эди”, – дейиш билан кифояланади. Айни пайтда у Навоийнинг отаси ҳарбий бўлганини таъкидлаб ўтган.

Тадқиқотлар натижасида, Алишер Навоий даврида яратилган турли жанрларга мансуб асарларнинг бирортасида ҳам улуг амирнинг отаси ҳақида етарли маълумот келтирилмаганига ишонч ҳосил қилдик. Шуниси таажжублики, Навоий вафотига яратилган барча асарларда Навоийнинг отаси борасида юқоридаги маълумотларга қўшимча бўладиган факт йўқ. Ҳатто “Равзат ус-сафо” асарида учрамайди. Навоийнинг ўз аждоди борасида қолдирган маъхум маълумотлари ва кўкалдошлик манбаларини аниқ изоҳлаб кетмаганлиги унинг ниҳоятда камтарона йўл тугани ва кибру ғурурга берилмагани билан изоҳланар балки.

1501 йили Навоий вафот этади. Шундан кейинги давр манбаларида Навоий ҳақидаги қизиқарли маълумотларни кўриш мумкин. “Ҳабиб ус-сияр”да биринчи марта Навоий отасининг исми тилга олинади. Жумладан, Мирзо Иброҳим томонидан Абу Саъид мирзо ҳузурига элчи юборилганда уларга ҳамроҳлик қилиш Амир Алишернинг отаси Ғиёсиддин Кичкинага топширилганлиги айтилади.

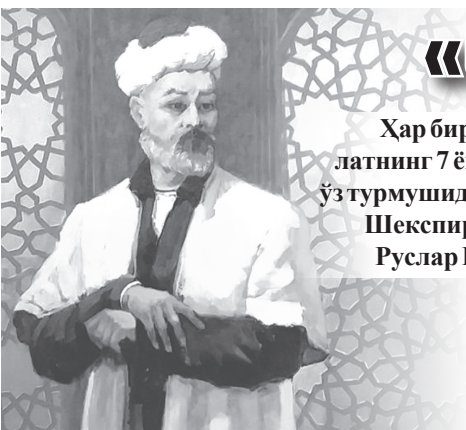
Шу ўринда, олимларнинг улуг амир хислатлари ва фаолиятига бағишланган Хондамирнинг махсус асари — “Мақорим ул-ахлоқ” шоир вафотидан сўнг ёзилган деган фикрини яна бир бор чуқур ўйлаб кўриш керакка ўхшайди. Шундай деб ҳисобланган тақдирда “Ҳабиб ус-сияр”да Навоийнинг отаси ҳақида қўшимча маълумот беришга журъат этган Хондамир “Мақорим ул-ахлоқ”да ҳам эркин фикр юритиши мумкин эди. Лекин муаллиф Шохрух султон вафотидан сўнг Навоийнинг отаси бола-чақаси билан Шероз томонга йўл олганини айта туриб, унинг номини тилга олмайди. Балки “Мақорим ул-ахлоқ” Навоий вафотидан аввал ёзила бошлагандир. Шунинг учун ҳам, Хондамир асарда устози белгилаб берган чегаралардан чикмагандир? Қизиғи шундаки, “Равзат ус-сафо”да ҳам Навоий отасининг номи тилга олинмаган. Бу асар Навоийнинг ўз назорати остида ёзилгани манбаларда тасдиқланган. Демак, Навоий онгли равишда ота-онаси ҳақидаги тафсилотларнинг берилишини хоҳламаган кўринади. Садриддин Айний ёзади: “Шохрух мирзо салтанати давридаги катта амалдор ва донг чиқарган лашкарбо-

шилар тарихий асарларда номма-ном қайд этилган. Агар Алишернинг отаси катта амалдорлар жумласидан бўлганда эди, у давр тарихчилари назаридан, хусусан, “Равзат ус-сафо” номли тарихий асарни ёзган Мирхонднинг назаридан қолмас эди”.

Фахрий Ҳиротийнинг “Латоифнома”сида ёзилади: “Мирнинг таржимаи ҳолидан хабардор мўйсафид тарихчилар ва тўғри сўзли дунё кўрганлар ўз асарларида шундай келтирадиларким Мирга амирлик мансаби меросийдир. Унинг отаси Амир Кичкина султон Абу Саъиднинг хизматида эди. Гарчи муҳру мансаби бўлмаसा ҳамкатта ҳурматга эга эди. Она томондан бобоси Амир Шайх Абу Саъид Чанг Мирзо Бойқаро хонадонидан амир ул-умаро эди. Мир ўн ёшлигидан Бобур мирзо хизматида бўлиб, (султон) уни фарзандидек кўрарди. Мир замон султони (Хусайн Бойқаро) билан мактабда ҳамсухбат ва ҳамсабоқ эди. Улар қачон бошларига бахт қуши кўнса, бир-бирларини унутмасликка аҳду паймон боғлашган экан”. Фахрийнинг тазкираси Навоий вафотидан сўнг – 1521-1522 йили яратилган. Тазкира муқаддимасидаги ишорага қараганда, у мазкур маълумотларда кимдир суянган. Балки Фахрий бизгача етиб келмаган қандайдир манбага асослангандир. Бу бизга қоронғи.

Бироқ унинг Навоий билан шахсан таниш бўлгани ва мушоарларида қатнашгани унинг маълумотлари ишончли эканига шухба туғдирмайди. Шунга қарамай, нега Навоийнинг она томонидан бобоси исмини кўрсатиб, ота томонига эътибор бермагани таажжубланарли. Бу эса Хондамир асарларидаги маълумотлар руҳиятига мантқан боғланмайди. Гап шундаки, Фахрий Абу Саъид Чангни Бойқаро хонадонидан амир ул-умаро эди, деб кўрсатар, унинг Навоийга она томондан бобо эканини таъкидлар эканми, Навоий ўзи эътироф этган “ота-отадан етти пуштга дегинча бу рафий дудмоннинг бойири бандаси ва бу васий остоннинг мавруси туғмаси, яъни бу хонзоданинг хонаводаси ва бу хонаводанинг хонаводаси”, деган мулоҳазага биноан ота томони аждодлари ҳақида ҳам албатта, маълумот бериб ўтиши жоиз эди. Бундай маълумотнинг йўқлиги Навоийнинг ота томондан аждодлари ҳақида аниқ фикр юритиш имконини бермайди.

Шухрат СИРОЖИДИНОВ,
филология фанлари доктори, профессор

«ФОРСИЙ ҚАЛАМ АҲЛИГА РАҲМ ҚИЛДИ...»

Ҳар бир миллатнинг ижодкорлари бўлгани ҳолда бир мутафаккири ҳам бўладикки, уни миллатнинг 7 ёшидан 70 ёшга қадар барча аъзоси бирдек билиши, донишманднинг буюк меросидан ўз турмушида фойдаланиши, уни авлоддан авлодга етказиши лозим бўлади. Масалан, инглизлар Шекспирни ёд билади, хиндлар Гандининг ҳар бир айтган гапини шиорга айлантириб олган. Руслар Пушкиндан нажот топади, зеро рус адабиётида ҳам биз каби атоқли ижодкорлар кўп.

нингдек, амалий исботи сифатида ўша даврда тилларнинг қудратини намоиш қилувчи “майдон” — хамсачилик анъанасига қўл урди. Ва ўзига қадар яратилган хамсалардан оригиналлик билан ажралиб турувчи “Хамса”ни илк бор туркий тилда ёзди. Навоийнинг “Хамса”си унга қадар ёзилганлардан бадий жиҳатдан юксак эканлигини форсийшунос олим Бертелс 1940 йилларда илмий жиҳатдан асослаб беради. Қолаверса, Навоийнинг устози — Абдурахмон Жомий: “Навоий форсий қалам аҳлига раҳм қилди, агар у ўз “Хамса”сини форс тилида ёзганда бизга шон-шухрат қолмас эди”, дея юксак баҳо беради.

Биз Навоийдан миннатдор бўлишимиз керак. У давлат арбоби, шоир, олим сифатида миллат тафаккурини юксалтиришга, уни маданий, маънавий, илмий ва маърифий ривожлантиришга

улкан ҳисса қўшди.

Муаммо шундаки, биз ҳали ҳам Навоийни яхши билмаймиз, у билан ғурурланмаймиз. Шунчаки, ҳар йили февраль ойида эслаб қоламиз. Ачинарлиси, дунё аҳли Навоийнинг буюқлигини, унинг теран тафаккури маҳсули ҳисобланган ноёб асарларини, қуйма афоризмларни Шекспир, Ганди, Румий, Шерозийчалик билмайди. Биз Навоийни дунёга янада кўпроқ танитишимиз керак, унинг фалсафий мисраларидан инсоният фаол фойдаланиши, тан олиши керак.

Бунинг учун, аввало, ўзимиз ҳафсала билан ўрганиб олишимиз, қолаверса, Навоий ижодини фақат классик тарзда эмас, замонавий ёндашувлардан фойдаланган ҳолда ҳам ўргатишимиз лозим. Бунда асосий эътиборни шоирнинг афоризмга айланган шоҳ сатрларини тарғиб қилиш ва шарҳлашга қара-

тишимиз керак.

Оддий давралардан рубоий ва фардларини фикрларимиз исботи учун ишлатиб, секин ғазалларининг даврага мос мавзудагиларини таъсирли айтиб бериб, беихтиёр дostonларга ўтиб кетиш керак. Шунда Навоийга ошуфта бўлиш, ҳар қандай вазиятда шоир ижодида фикр олиш учун мурожаат қилишга одатланамиз.

Қуйида бир ҳикматини таҳлил қилиб кўрамиз:

*Ўз вужудингга тафаккур айлагин,
Ҳар не истарсен, ўзундан истагин.*

Бундай ҳикматларнинг мағзини чаккан одам борки, дуч келган муаммоларни тезда ҳал қила олади. Навоий ҳақ: инсон қандай натижага эришмоқчи, бирор муаммодан қутулмоқчи, айбдорни аниқламоқчи бўлса, ўзидан бошлаши лозим.

Навоийнинг буюқлиги, донишмандлиги шундаки, унинг улкан бадий меросидан ҳамма ўз излаганини топади — ўқитувчи ҳам, олим ҳам, деҳқон ҳам, боғбон ҳам, тадбиркор ҳам, арбоб ҳам.

Ғофир ҲАМРОЕВ

Тождор Бобур

Яратганнинг инояти билан Бобур Мирзо авлодлари ила учрашмоқ муддаосида Ҳинд сори юзландим. Бу сафар автомобилда эмас, “Ўзбекистон ҳаво йўллари” га қарашли тайёрада йўлга чиқилди. Дунёнинг чинакам мўъжизаси бўлмиш бу пўлат қуш икки соату қирқ минутда Дехлига — Индира Ганди номидаги халқаро аэропортга етказиб қўйди.

Аэропортда консулимиз Аҳмаджон ака Лукмонов кутиб турган эканлар, омонлашиб, Янги Дехлининг Висант Вихар мавзеси томон жўнадик. Мана, азим Ҳиндистон! Улуғвор, кўхна диёр! Аммо кўз ўнгимда намоён бўлиб бораётган зиддиятларга тўла ҳаётий манзаралар мен учун янгилик каби туюлмас эди. Сабаби, Покистонни “Тоёта”да беармон кезган чоғларимизда бу хил турмуш тарзини кўравериб дийдам қотиб кетган шекилли... Покистондан фаркли ўларок, бу ерда кўча-кўйда эринчак кавш қайтариб юрган, бегона учун орик, кўримсиз, ҳиндлар учун эса муқаддас сигирларни учратиш мумкин. Қолган нарсаларнинг барчаси — айни: ўша либослар, ўша таомлар, ўша қашшоқ гадолар, ўша мусикий оҳанглар, ўша қорамағиз одамлар... Висант Вихар мавзесининг адоғида жойлашган, тепасида мамлакатимизнинг оқ-зангори-яшил байроғи ҳилпираб турган икки ошиёнали, кўркам консулхонамизда ҳам суҳбат асосан Бобур ва бобурийлар хусусида борди.

— Мана бу мақолага бир қаранг, — деди Аҳмаджон ака “Hindistan Times” газетасининг шу

кунги сонини кўрсатиб. — Ноябрь ойининг охирида Ҳиндистон парламентида янги сайловлар бўлади. Шу муносабат билан рўзномалар депутатликка номзодлар билан таништирмакда. Суратдаги бу аёл Ҳиндистон Миллий Конгресси фирқасининг номзоди экан. Исми-шарифига диққат қилинг-а! Сочларига оқ оралаган, нигоҳлари тетик ва қатъий, нуроний бу аёлнинг исми-шарифи... Тождор Бобур экан! Тасодифми бу ёки унинг ҳам бобурийлар хонадонига дахли бормикан?.. Қизиғи шундаки, депутатликка номзод ўз мақоласида Ҳиндистондаги барча миллатларнинг тинчлиги, турли диний эътиқодларга бирдай ҳурмат билан ёндашув зарурлиги ҳақида сўз юритиб, ўтган йили мутаассиб кучлар томонидан Аёдха шахрида Бобурнинг жоме масжиди вайрон қилинганини қаттиқ қоралабди. Унинг фикрича, жоҳил, акидапараст бундай кимсаларга эрк берилса, оламнинг етти мўъжизасидан бири бўлмиш Тожмахал қасрини ҳам яқсон қилишдан тап тортмайдилар. Мақоладаги теран, салмоқли хулосалар ҳам, муаллифнинг исми-шарифи ҳам диққатимизни тортди. Афсуски, дам

олиш кун бўлгани сабабли газета идораси ишлаган экан, Тождор Бобур хоним ҳақида батафсилроқ маълумот олишнинг имкони бўлмади. Бу вазифани Аҳмаджон ака ўз зиммаларига олдилар. Мен эса сафаримнинг бундай хайрли дебеча билан бошланганидан мамнун бўлиб, ўзим учун жой буюриб қўйилган беш юлдузли “Ашока” меҳмонхонасига кетдим. Кечқурун жаноб консул кўнғироқ қилиб, телефонда Ҳайдаробод билан боғлангани, бобурийзодаларни бўлғуси ташрифимиздан хабардор қилиб қўйганликларини билдирдилар. Эртага соат ўн бешда, худо хоҳласа, Ҳайдаробод сари парвоз айлaimиз.

1993 йил, 16-17 октябрь.
Ҳайдаробод. “Элита”
меҳмонхонаси.

ДИЙДОР

Ҳайдаробод — Ҳиндистоннинг жанубида жойлашган йирик шаҳарлардан бири, уч миллиондан ортиқ аҳолиси бор, тайёрада икки соатлик йўл экан. Шаҳарга кечга томон етиб келдик.

Энди меҳмонхонага жойлашиб бўлган ҳам эдикки, телефон жиринглаб, ўша бизга таниш маҳаллий “Раҳнамои Деккан” рўзномасининг муҳбири ўзини таништирди. Айтишига қараганда, у Тусийлар хонадони орқали бизнинг ташрифимиздан дарак топибди, баъзи маълумотларни сўраб-суриштирди. Бу ердаги журналист ҳамкасбларимизнинг тезкорлигига қойил қолиш керак: эрталабига шу хабар газетада чиқиб турибди! Бироздан кейин яна кўнғироқ бўлди: жаноб Зиёвиддин Тусий! У киши соғ-омон етиб келганимизни эшитиб мамнуният изҳор айлагач, эрта билан ўз хонадонига муштоқлик ила кутажагини, бизни олиб кетиш учун эса укаси Масихиддин Тусийни ҳузуримизга йўллашгани маълум қилди. Кечки таомдан сўнг Аҳмаджон ака билан чой ичиб, аллавакга қадар гурунглашиб ўлтирдик. Аммо гап кўпкуч, умр оз, деганларидек, сал ўтмай уйку-хордик пайти бўлиб қолди. Эртасига соат ўнларда баланд бўйли, қорамағиздан келган, сочу кўзлари тимқора қирқ беш ёшлар чамасидаги бир киши бизни йўқлаб келиб ўзини таништирди: Масихиддин Тусий, “Ҳиндистондаги мўғуллар оиласи” жамиятининг маданий ишлар бўйича қотиби. Ташқарида кўринишидан “Москвич-403”ни эслатадиган “Эмбассадор” — “Элчи” деган машина кутиб турган экан, йўлга равона бўлдик. Ҳиндистоннинг кўчаларида

бу машина жуда кўплаб учрайди, сабабки, у мамлакатнинг ўзида ишлаб чиқарилади. Ички бозор эса бу ерда ниҳоятда қаттиқ ҳимоя қилинади. Аҳмаджон ака мезбонимиз билан гоҳ инглиз, гоҳ араб тилида суҳбатлашиб, ора-чора қизгин гурунгу мазмунини менга ҳам таржима қилиб борапти. Тил билмаслигим боис гунг-соқов каби ўлтирар эканман, юртга қайтиб боргач зудлик билан бирор хорижий тилни ўрганаман, деб, ким билсин, неча юзинчи марта қасам ичдим... Ва ниҳоят, мана, орзиқиб кутилган учрашув — “Ҳиндистондаги Мўғуллар оиласи” — Бобур авлодлари даврасидамиз.

Улар шаҳарнинг янги барпо бўлаётган мавзеларидан бирида, чоғроқкина хонадонда истиқомат қилишар экан. Ҳовли эшигига оилавий нишонни англатадиган лавҳа битиб қўйилган. Ҳайдарободда урду ва инглиз тилларида чоп этиладиган “Раҳнамои Деккан”, “Даккан хроникл”, “Сиёсат” газеталарининг, маҳаллий телевидениенинг муҳбирлари учрашувимизга мунтазир бўлиб туришган экан. Бу, албатта, бир томондан, Ўзбекистон раҳбарининг махсус мактубига Ҳиндистон тарафидан кўрсатилаётган алоҳида эътибордан, иккинчи томондан, бобурийлар оиласининг бу ердаги обрўсидан далолат берарди. Бизни бобурийларга хос юксак иззат-икром билан қарши олишди. Озода, ораста бир хонага кириб ўлтиришимиз билан қадимий ҳинд одатига кўра бўйнимизга яшнаб турган анвойи гуллардан тизилган гулчамбар осиб қўйишди. Юз-кўзида ҳаяжон акс этиб турган бобурийзодалар билан бирин-кетин таниша бошладик: Бегим

Соҳиба Лайло Уммахони — жамият раисаси, Баҳодиршоҳ — Зафарнинг эвараси; Зиёвиддин Тусий — жамият бош қотиби, Лайло Уммахонининг катта ўғли; Масихиддин Тусий — Лайло Уммахонининг иккинчи ўғли, қизлари, келинлари, набиралари... Президентимиз номидан, бутун ўзбек халқи номидан олис аждоқларимизнинг ворисларига махсус нома ва қимматбахо тухфаларни тортиқ қилдик, хонадон ва унинг соҳиблари шаънига эзгу тилақларимизни баён этдик. Бу гўзал дақиқалар чиндан ҳам беҳад тантанавор ва масъуд онлар эди. Мезбонлар ҳам бепоён ҳаяжон уммони ичра қолган эди.

Самимий дил сўзлари битилган Президент мактуби билан танишар эканлар, жаноб Зиёвиддин Тусийнинг ҳам, муҳтарам онахон Лайло Уммахонининг ҳам беихтиёр кўзлари намланиб, товушлари титраб кетди. Миллий анъанамизга биноан Зиёвиддин акага зардўзи беқасам тўн, дўппи кийдирдик, белига белбоғ боғладик ва қаршимизда... қорамағиз, салобатли бир ўзбек пайдо бўлди. Қазисан-қартасан, барибир аслинга тортасан, деганлари шудир. Лайло Уммахони хоним — етмиш икки ёшда, фарзандларидан фаркли ўларок оқ юзли, адл, тик қомадли, хатти-харақатларидан зодагонлик таровати ёғилиб турган нуроний онахон экан. У зоти муҳтарамга чой ичганда юртимизни эслаб юрсинлар, дея ўзбекона нақшлар ила жило берилган пахта гулли чойнак — пиёла ҳада этдик. Хонадон аҳлига эса Президентнинг яна бир совғаси — хазрати Алишер Навоий сиймоси чекилган ипак гиламча тақдим қилинди. Зеро, Мир Алишер жаноблари Бобур

Мирзонинг ҳам ғойибона устози бўлганлигини бу оила аъзолари яхши билар эдилар. Шунингдек, Бобурнинг мамлакатимизда яқинда нашр этилган “Бобурнома”, “Мубаййин”нинг бешинчи қисми — “Китоб-ул-ҳаж” асарларини, улуғ бобомиз тасвири туширилган плакат ва кўкрак нишонларини ҳам эсдалик тариқасида тухфа қилдик.

***

Хонадон соҳиблари тўлиб-тўлиқиб сўзлар эдилар. Уларнинг ҳис-ҳаяжонлари, шодлик ва армонлари поёнсиз эканлиги сезилиб турарди. Ҳассос қалбларидаги асрий соғинч туйғуси таърифида қалам ожиз эди, десак, асло муболага бўлмас. Учрашув чоғи хона тўридаги Бобур Мирзонинг матога ишланган рангли расмига бир неча бор қараб қўйганимизни сезиб, Зиёвиддин ака изох берди: июль ойида Бобур номидаги Халқаро илмий экспедиция Ҳайдарободда бўлган чоғида тортиқ қилган экан. Мен бош ирғаб, бу гаплардан хабардор эканлигимни, ўзимнинг ҳам андижонлик бобуршунослар сафида келишимга бир баҳя қолганини айтдим. Экспедициянинг ташрифи маҳаллий матбуотда батафсил ёритилган экан, мезбонлар ўша нашрларни бизга лутфан тақдим этишди. Сўнгра бир пиёла чой устида суҳбатимиз давом этди. Табиийки, бу хонадоннинг тарихи, тақдири, бугуни бизни бениҳоя қизиқтирар эди. Лайло Уммахони ва Зиёвиддин Тусийнинг марокли ҳикояларини тинглаб, бу авлоднинг кечмиш-кечирмишларидан, уларнинг бошидан ўтган ёруғ ва қоронғи кунлардан озми-кўпми хабардор бўлдик.

Хайридин Султоннинг
“Бобурийнома” маърифий
романидан парча.

Китоб – муаллифнинг ўқувчи билан сўзлашиш учун битган насрий ва назмий ихтироси. Яқиндагина ижтимоий тармоқда ўқирманлар билан “Нега китоб ўқийсиз?” деган савол-жавоб ўтказилган эди. Эътибор берсак, жавоблар турлича. “Кўнгил учун таскинлик беради”, “Беминнат маслаҳатчи, бизга ҳаётда тўғри қарор қабул қилишни ўргатади”, “инсонни қадрлашни ўрганамиз”, “зерикмаслик учун”, “дам олиш учун” қабилдаги жавоблар берилди.

Аслида, биз китобни нега ўқиймиз? Китоб орқали борлиқни англаймиз, маънавий жиҳатдан улғаямиз, мозийдан хабардор бўламиз ва бугун учун шукроналик ҳиссини туямиз. Сиз ҳам бир ўзингизга: “Нега китоб мутолаа қилияман?” дея савол бериб кўринг.

Маълумотларга кўра, дунёда асосий китобхонлар ҳам бугунги кунда ёши 40 дан ошган инсонлар экан. Ёшлар эмас...

Китоб, китоб деймиз-у, моҳиятан қандай китоб сотиб олаётганимизни кўпчилигимиз билмаймиз. Устки муқоваси йилтираб, ўзига тортса, номи ёки қолса, дарров оламиз. Ўқиш керак экан деб, “китобхондек” мук тушиб ўқиймизу, ғоясига тушуниб-тушунмай тугатамиз. Кейин қайтиб кўлимизга олишимиз даргумон. Шу сабабми, китоблар йиғилади, уюм бўлиб кетади. Китоб сотиб олиш керак, кейин яна ва яна мурожаат эта олишимизга ишонсак. Энг муҳими, у бошқа оила аъзоларингиз, ука-сингилларингиз, фарзандларингиз, китобхон дўстларингиз учун кейинчалик асқатсин.

Бугун қайси китоб дўконига кирманг, сотувда ўзбекнинг ўзлigidан, тарихидан сўзловчи асарлардан кўра инсон психологияси, ҳаётини ўзгартиришга, бойиб кетишга ёрдам берувчи китоблар ва турли таржималар кўп эканлигига гувоҳ бўламиз. Тўғри, қайсидир маънода бошқа давлатлар адабий тилини, дунёқарашини ўрганишимиз, инсоний муносабатлар ва хос томонларини кўриб чиқишимиз, ўз кўнглимизда баҳо беришимиз мумкин. Шунда ҳам фақат талаб даражасидаги жаҳон адабиёти асарларигина бунга кўмакчи бўла олади. Аксарият адабиётлар эса салбий қарашларни шакллантириши, инсоннинг қизиқишларини бемаъни томонларга йўналтириб юбориши, ҳатто китобхонлик савиясини пасайтириб юбориши ҳеч гап эмас. Руҳияти эзилган инсонлар учун “малҳам” дея тавсия қилинаётган таржима асарлар ва “бахт ва омад, бойлик,” ҳақидаги китобларнинг кўпроқ сотиб олиниши гувоҳи бўлмоқдамиз. Танлов жараёни инсон тафаккури – китобхон фикри ҳақида сўзлайди. “Маънан етук китобларни ўқи. Акс ҳолда, бир даста қоғоз ҳаётингни захарлаши мумкин”. (Марк Твен)

Сотиш, чоп этишни бўйнига олган ташкилот томонидан реклама

килинган, мақталган китобларга жуда кам мурожаат этаман. Чунки бир неча китобдаёқ асл мақсадни англаб қолганман.

Шу ўринда, савол туғилади: “Нега классик ва шўро давридан шу кунгача яратилган асарлар реклама қилинмайди?” Бугунги адабиётга қараганда анча залворли йўлни босиб ўтган ва ўқувчилари ҳам талай. Янги асарлар рекламасиз ўқилмайдими ёки? Та-

лаб ва таклифнинг ортиши учун қилинати? Аввалги асарлар ҳақида рекламасиз ҳам хабар топдиг-у, замонавий асарлардан ижтимоий тармоқда бонг урилмаса, беҳабар қоламизми?

Реклама қилинаётган китоблар муқоваси шунчалик ранг-баранг ишланганки, ташқи кўриниш ўзига тортади. Асл асарлар ортиқча дабдаба, тарғибот ва ҳашамга муҳтож эмас. Бугунги реклама соҳасида ҳам бироз ислохотлар ўтказиш керакдек. Инсон манфаатларининг халқ маънавий мулки билан қарама-қарши келиб қолишига олиб келмаслик керак. Китоб нашриётлари ва масъуллар қай бирини танлашмоқда маърифатми ёки манфаат? Манфаат ҳеч қачон тугамайди. Тўйиб тўйиниш ҳисси инсонлар орасида кам одамга муяссар. Шундай экан, маърифатни манфаатга қурбон қилиб қўймайлик.

Яқиндагина китоб сотиб олиш учун дўкон айландим. Кўнгилдаги асарларни топа олмай хуноб бўлдим. Вақт йўқотяпман ахир, вақт. Китоб сотувчи кишидан ўзбек тилида чоп этилган замонавий ва мумтоз ўзбек адабиёти китобларини нега топиб бўлмаслигини сўра-

ганимда қуйидаги жавобни олдим: “Бугун сиз айтган китоблардан кўра мана бу таржима (турк ва озар тилидан таржима қилинган) ва бойиб кетиш, яхши дўст топиш, стрессдан чиқиш каби адабиётлар – мана бу қаторга терилганлар яхши сотилади. Талаб ҳам кўп. Шунинг учун кўп олиб келамиз”.

Шу ўринда, рекламанинг инсон онгига таъсирининг нақадар кучли эканига яна бир қарра ишондим.

Энди эса ўша кўпчилик эътирофига сабаб бўлган асарларга назар ташласак. Бир-бирига яқин, мазмунан ҳам бир ғоя атрофида эзилган асарлар десак ҳам янгилашмаймиз. Айниқса кўнгли бўш, тез асабийлашадиган, тушкун инсонлар, юрагига яқин олувчи кишилар учун айна муддао. Масалан, озар тилидан таржима қилинган “Қайт-

яхши асари шу экан, деган хулосада қоляпмизми?

Ачинарлиси, таржимоннинг таржимага кетган вақти, нашриётларнинг босма учун сарфлаган вақтлари, меҳнат, маблағ қийматига эга эмасдек. Биламизки, турк ва озар адабиёти бу асарлар билан ўлчанмайди. Уларнинг ҳам буюк адабиёти ва тарихи бор. Нега туркларнинг ёзувчилари Яшар Камол, Азиз Несин, Нозим Ҳикмат, Орхан Памук асарларини ёки озар адабиётидан Фузулий, Мирзо Фатали Охундов, Рамиз Равшан ва кўплаб ижодкорларининг асарлари керак бўлса янгитдан таржима қилинмайди ёки китоб ҳолида чоп этилмайди?

Таржима соҳаси тарихига назар солсак, XX аср ўзбек ёзувчилари Ойбек, Чўлпон, Ғафур Ғулом, М.Осим бадий адабиётлар соҳасида салмоқли натижага эришишган. Улар таржима қилган асарлар ҳамон севиб ўқилади. Йирик асарларни сабр ва маҳорат ила ўзбек тилига ўгиришган.

Таржима – турли халқлар ўртасида қарашлар ва муносабатни шакллантиради. Қадимги даврларда бу вазифани “тилмоч”лар бажарганини биламиз. Замонлар оша бу жараён анча такомиллашди, аммо бир оз камчиликлар бордек назаримизда. Бугун таржима соҳасида “таржима мактаби” зарур. Унда қайсидир муддатда таржимонлар учун маҳорат дарслари ўтилса, бир китоб устида етарли муддат берилса, ёш таржимонлар устоз–шогирд анъаналари асосида фаолият олиб боришса, фойдали бўлар эди.

Ёки фақат маърифат ва зиё учун хизмат этувчи давлат ёки хусусий нашриёт ташкил этиш ва бу масканда ўзбек тилида бугун фақат электрон кўринишини топиш мумкин ёки умуман топилмасга айланган нодир асарларни, жаҳоннинг буюк ижодкорларининг насрий ва назмий асарларини нашр этишга мўлжаллаш керак. Худди шу китоблар учун дўкон ташкил этиш янада хайрли бўлар эди. Ахир бугун китоб сотувида жадид адабиётимиз вакилларидан Бехбудий, Заки Валидий, Фитрат, Садриддин Айний ёки XX–XXII аср ижодкорлари Парда Турсун, Миркарим Осим, Миртемир, Ойбек, Одил Ёқубов, Асқад Мухтор, Омон Мухтор, Шукрулло, Назар Эшонқул асарлари ёки жаҳон адабиётидан Чехов ва Лев Толстой ҳикоялари, Борхес, Фолькнер асарларини жуда кам учратамиз ёки умуман дуч келмаймиз.

Яқиндагина бир нашриёт ходими билан суҳбатда бу таржима соҳаси қайсидир маънода нашриёт “оёққа туриб олиши” учун кераклигини, яқин орада йирик таржима асарлари ва ўзбек классик адабиёт намуналарига қўл урушлари ҳақида айтилди. Яхши янгилик. Умид қиламиз. Аммо унғача китобхонлар энгил-елпи китобларга мослашиб, “худди шунақаси”ни ахтариб қолишади.

Гулнора ШЕРМАТОВА,
Алишер Навоий номидаги
Тошкент давлат ўзбек тили ва
адабиёти университети талабаси

Эълон

«TOSHKENT UNIVERSAL AUCTIONS SAVDO» МЧЖ АХБОРОТИ

Марказий авария-диспетчерлиги хизмати корхонаси балансидаги д/р 01/439ЕСА бўлган «ГАЗ-3102»; д/р 01/593WFA бўлган «GAZ-31029»; д/р 01/467ТВА бўлган «BA3-21063» русумли автотранспорт воситалари ҳамда д/р 01DA104

бўлган «SOLAR-130W» русумли экскаватор ушбу ташкилотнинг 2022 йил 19 январдаги 19-сонли хатида асосан аукцион савдоларидан олинганлиги маълум қилинади.

Гувоҳнома № 005357

КЕЧИР БИЗНИ КЕЛАЖАК

— Ошна, анови ёқмади.
Ташлаб кетдим. Бошқасини топдим.
— Тинчликми?
— Ҳа, фалончи ўртоғимга севишимни айтсам, қотиб кулди. Мендан олдин у билан севишган экан. Роса жаҳлим чикди. Учрашувга чақириб, “дамини бердим”...

ларини вояга етказди деб, орзуларга берилиб тўй-томошалар қиладику. Йигитларни ҳам остонасига не-не умидлар билан бир муштипар қадам ранжида айлайдику. Аслида, ўхшатмасдан-учратмас дейишади. Лекин акси бўлиб қолсачи. Ҳаммамиз онаси ўпмаган ақли жуфти-халолни орзу қиламиз. Аммо ўзимиз ғирт “ақлсизмизку”. Қайси виждон билан солих ва солихани орзу қиламиз. Биз ташлаб кетаётганларни нега ўйламаймиз. Қачонгача лаҳзалик шахват деб, бир-биримизнинг келажакимизни бадном қиламиз. Ахир келажак олдида нима деб жавоб берамиз, кўзларга қандай қараймиз. Бизку сувдан курук чиқишимиз мумкин. Аммо келажакда туғиладиган фарзандларимиз-чи? Бизнинг пана-панадаги, истироҳат боғларидаги, ҳеч ким топмайдиган овлоқ гўшалар, Мажнунтолла таги гувоҳ бўлган “лаззатларимизни” жабрини бегуноҳ болалар тортмасикан. Тавба қилдим, ўзинг асра... Лаззат учун севишиш, миллат ва жамиятга қилинган энг катта хоинликдир...

Биттасини севиб, оила куриб бахтли бўлиб юрганлар ҳам бисёр орамизда. Аммо бировни лақиллатиб мақтаниб юрган, аммо йиллар ўтиб катта ҳаёт ўзини “лақиллатиб” қўйганларни ҳам эшитяпмиз.

Ахир бу жуда жиддий масала эмасми? Ўйинчоқдек кўринган нарсанинг туб-тубида миллат тақдири, миллат кони турибди-ку. Тозалаш ўрнига қачонгача булғаймиз? “Севгимизни” деб никоҳсиз, отаси нотайин, аслида бегуноҳу, кимлар учундир “туноҳкор” бўлиб умид билан бу дунёга келаятган болакайларнинг айби нима? Бизни деб, болалар уйида ота-она меҳрига зор бўлиб ўсаётган, жамиятда ҳамма калака қилаверганидан

ҳаётга улкан нафрат билан улғаяётганлар, юраги тўла зардоблар қанча... Энг алам қиладигани, норасидалар ўз айбларини билишмайди... Айбдорлар эса...

Бир пайтлар ота-боболаримиз ўз ақлу-заковатлари билан дунёни лол қолдиргандиларку! Биз Амир Темур, Ибн-Сино, Навоий, Насафий, Бобур, Термизий, Хоразмий, Беруний, Бухорий, Фарғоний, Замахшарий каби дунё тамаддунида ўчмас из қолдирган кўплаб алломаларни авлодимизку. Уларга муносиб бўляпмизми? Улар севги билан эмас, илм билан, ихтиролар, кашфиётлари билан мақтаниб ўз сўзларини айтишган эди. Биз эса шахват, енгил-елпи нарсалар деб, ўзимизни ва келажакни жарликка улоқтиряпмиз...

Ҳақиқий севги бўлса яхши, аммо акси бўлса, ҳамма жойни булғайди... Ўзи етмагандек, ҳаммани оиласи, маҳалла-қўй, қишлоқ-овул, шаҳар, жамиятни қийнайди... Хуллас, ўзимизни қўлга олмасак, уёғи чатоқ...

Ёзганларимни ўқиб туриб истехзо билан кулишингиз мумкин. Аввал ўзинг оила қур, фарзандларингни комил қилиб тарбиялаб қўй. Иккитасини академик, иккитасини олимпиада чемпиони қилиб, тарбиялаб қўйда кейин вайсагин деб маломат тошини отишингиз мумкин. Насиб қилиб, Аллох ўнг кўз билан қараса у ҳам бўлар...

Тенгдошим, катта ҳаёт бўсағасидаги азиз ёшлар, ака-ука, опа-сингиллар илтимос фарбга тақлид қилмайлик. Фарбдан ўрганадиган яхши ҳислатлар ҳам кўпку. Ўшаларни ўрганайлик. Лаҳзалик севги деб, келажакка болта урмайлик. Миллатни юксалтириб, дармон бўлайлик. Қонни бузмайлик, миллатга, жамиятга хиёнат қилиб, хоин бўлиб қолмайлик... Юрт биздан қаҳрамонлик, жасорат кутяпти. Ўткинчи лаззат деб қурбон бўлишни йиғиштирайлик. Илтимос... Қачонгача майда-чуйдаларга ўралашиб юрамиз.

Аллақачон бузук онгимизни тозалаш вақти келди...

**Зикрилла МАМАТОВ,
ЎзЖОКУ талабаси**

ЯРИМ-ЯЛАНҒОЧ “МАНИКЕН” ЛАР

ёхуд беҳаё рекламаларсиз ривожланиш бўлмайdimи?

Ҳар гал олдида ўтадиганим — дабдабали, ойнаванд кийим дўкон (тўғрироғи “кийим” сўзини инсоф юзасидан ўз ёнимдан ишлатяпман) ларидан қўлини белига тираганча, бир оёғини каерга қўйишни билмасдан кўтариб турган ярим-яланғоч (бу жумлада ҳам “ярим” сифатининг ярмини ўз ёнимдан қўлладим) “маникен”ларни кўрганимда, аёл хилқатини “улуғлаш ва ҳимоя қилиш” тўғрисида ўйлаб қоламан.

Жамоатчилик назорати

Бунақа ривожланиш озгина бўлса-да, ўз кадрини, маслагини билганлар учун аслида хўрлик эканини қачон тўғри англай оламиз? Шармандалик-ку бу? Нега биз кўз зиносига сабаб бўлаётган бундай ошқора ҳаёсизликларга кўз юмиб яшайверамиз?!

Ахир ўша дўкон чет элники бўлса, юрт бизники-ку? Ер — Она тупроқ бизники-ку, ватандошлар! Маданий, миллий масалалар билан шуғулланувчи мансабдорларимиз даргоҳларидаги юмшоқ ўтирғичларига михланиб қолганми? Ёки раҳматли шоир Муҳаммад Юсуф: “Узун

қўйлак киймангиз қизлар, Маданият даргоҳида ўқисангизлар!...” деб алам билан ёзган вақтларидаги каби улар ҳамон “узун қўйлак” масаласи билан бандми?..

Хорижлик ёзувчи Абдулҳамид Таҳмозининг Пайғамбаримизнинг суюкли аёлларига бағишланган китобида мусаххих боболаримиздан ривоят қилинганлари қаторида мазмунан шундай фикрлар учрайди, яъни, аёл кишига ўз қўйлагини эрининг уйдан бошқа ерда қолдириш жоиз эмас... Бу билан аёлларимиз ҳозирда қўйлақларини ҳар ерда қолдириб кетяпти демоқчи

эмасман. Десам ҳам кимнидир ҳайратлантиришим қийин. Чунки ойнаи жаҳонимиздан ҳам кўз очиб юмгунча намоиш этилаверадиган, дастурхон устида бўлса ҳам ё кизни, ё отани ўрнидан туриб нари кетишга мажбурлаётган шармандали рекламалар олдида “қўйлакни кимникидадир қолдириш” деган гапларга киприк қокмаслигимиз ҳақиқат...

Масала шундаки, шу бир сатр ҳам чиқмайдиган гапнинг тагида бутун ислом оламининг аёлига, унинг ифғатига хос бўлган бир дунё сир яширин. Эркакларга, эрликнинг — мардликнинг мағзини чака биладиган эркакларга бир дунё панд-насихат бор! Масала шунда...

Гулранг УБАЕВА

ЖАМИЯТ
www.bong.uz

BONG.UZ

Муассислар:

Ўзбекистон
Республикаси Экология ва
атроф-муҳитни муҳофаза
қилиш давлат қўмитаси.

Ўзбекистон
Республикаси Президенти
хузуридаги Давлат
бошқаруви академияси.

Тадбиркорлар ва
ишбилармонлар ҳаракати
— Ўзбекистон Либерал-
демократик партияси.

Ўзбекистон экологик
ҳаракати.

Ўзбекистон Нодавлат
нотижорат ташкилотлари
миллий ассоциацияси.

Ўзбекистон
Савдо-саноат
палатаси.

Бош муҳаррир
Максуд ЖОНИХОНОВ

Таҳрир хайъати:

Адхам Бекмуродов
Акмал Саидов
Актам Ҳайитов
Нарзулло Обломуродов
Адхам Икромов

Газета таҳририятнинг
компьютер бўлимида
саҳифаланди.
“Шарк” нашриёт-матбаа
акциядорлик компанияси
босмаҳонасида чоп этилди.

Манзил:
Буюк Турон кўчаси 41.
Буюртма рақами Г-208
Адади: 1452.
Пайшанба куни чиқади.
Қоғоз бичими А-3,
ҳажми 2 босма табоқ.
Баҳоси келишилган нарҳда.
Газета Ўзбекистон матбуот ва
ахборот агентлигида
2006 йил 0010-рақам билан
рўйхатга олинган.

ISSN 2010-7722

Навбатчи:
Муроджон РАҲМАТОВ

100000, Тошкент шаҳри
Матбуотчилар кўчаси 32.
Маълумот учун телефонлар:
(71) 233-72-77,
233-91-55

Реклама ва эълонлар учун:
Электрон почта:
jamiyat@umail.uz
Газета индекси — 131
“ЖАМИЯТ” дан олинган
маълумотларда манба
сифатида газета номи
кўрсатилиши шарт.
Топширилган вақти:
20:00

1 2 3 4 5 6

ЖАРАНГ ДОР “ҲАЁТ ҚЎШИҒИ”

Шоир Шамси Одилнинг “Ҳаёт қўшиғи”
китоби хусусида

Каттақўрғон Нурободга қўшни туман, аммо Нурободдан кўра тарихи қадимийроқ. Боиси Каттақўрғон шаҳри ва тумани Нурободга нисбатан илгари пайдо бўлган, “олдин туғилган”.

Ҳозирги Нуробод туманининг худудлари ўтган асрнинг 50-йиллари бошигача Каттақўрғон туманига қарашли бўлган. Жумладан, бизнинг Жом ва Улус қишлоқлари ҳам. Бизнинг болалик лексикамизда шаҳар, район, туман сўзларининг пайдо бўлиши ва шаклланиши Каттақўрғон сўзи билан боғлиқ. Мен ва мен тенги жомликларнинг туғилганлик гувоҳномамида туғилган жойи – Каттақўрғон деб ёзилган. Оталаримиз, боболаримиз зарур юмушлар билан гоҳ отда, гоҳ эшакда, гоҳ аравада Каттақўрғонга бориб келишарди.

Оналаримиз, опаларимиз тўқиган гиламларни Каттақўрғон бозорига олиб бориб, сотиб келишарди. Ўқувчилик давримда бир гал ўзим ҳам қўшнимиз билан бирга гилам обориб сотганман. Каттақўрғон бозорининг ободлигини, ошхонадаги таомларининг мазалилигини кўп гапиришди. Каттақўрғоннинг мойли холвасининг доврўғи баланд эди. Шунингдек Жомда очилган илк мактабнинг биринчи ўқитувчиси ҳам каттақўрғонлик мулла Худойберди исмли киши бўлган. Демак, Жомда илм-маърифат тарқалишида каттақўрғонлик оғайниларнинг таъсири катта.

Каттақўрғон азалдан Зарафшон воҳасининг маданий-маърифий маркази, зиё масканларидан бири ҳисобланган. Бу соҳаларда турли даврларда ўнлаб таникли ижодкорлар яшаган. Каттақўрғон адабий муҳити шаклланди. Ҳатто атоқли адиб Абдулла Қаҳҳор бир ўринда Каттақўрғон адабий муҳитини Кўкон адабий жараёнига тенглаштирган экан. СамДУ профессори Раҳмонкул Орзибеков домланинг бу муҳит таҳлилига доир мақоласини ўқиган эдим.

Бу маскандан чиққан Сўфи Оллоёрдан тортиб Шавқий, Дилафкор, Мирий, Маъдан, Нокис каби мумтоз шоирлар бу ёғи Абдулхамид Маждий, Тошпўлат Саъдий, Бурхон Турсунов, Мамарасул Бобоев асарларининг адабиётимизда ўз ўрни бор. Самариддин Сирожиддинов, Марди Нуриддинов каби шоирлар, Исомиддин Салоҳиддинов, Шухрат Сирожиддинов, Дилором Салоҳий каби олимлар ҳам Каттақўрғон

фарзандларидир. Хусусан, ўзим СамДунинг адабиётшунос олими Исомиддин Салоҳиддинов домланинг сабоқларини тинглаганман.

У кишининг аудиторияга куруқ бўр билан кириб, икки пара дарс давомида талабаларни ром этиши ва ёдакай шеър айтиши ҳамон қулоғим остида жаранглайди.

Мархум шоир Шамси Одил (1931-1992) ўтган асрнинг 60-йилларидан бошлаб адабий-маданий ҳаётда фаол иштирок этган ижодкордир. Шамси Одил фаолиятини ўқитувчиликдан бошлаган, сўнгра Каттақўрғон туман халқ таълими бўлимида ишлаб, Жом зонаси мактабларида бўлган.

Асли жомлик бўлган Мухаммади Турсунов 20 йил Каттақўрғон туман халқ маорифини бошқарган. Бу киши жомлик жангчи шоир Бурхон Турсуновнинг укаси эди. Шу тариқа Шамси Одил Бурхон Турсунов ижодига қизиқиб қолади ва уни пухта ўрганади, шоирнинг яна бир укаси мактаб директори Шамсиддин Ёқубов билан дўст бўлади. Шоир жомликларнинг кадрдонига айланади. Натижада, шоир ижодида Жом ва жомликлар мавзуи салмоқли ўрин эгаллайди. 2020 йилда Тошкентда “Замин нашр”да шоирнинг “Ҳаёт қўшиғи” шеърини тўплами чоп этилади.

Китобга таникли ижодкор, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган журналист Абдусайд Кўчимов яхшигина сўнгсўз ёзган.

Қизиғи шундаки, шоирнинг фарзанди Қамариддин ота кадрдонларини ўйлаб, жомликлар ўқисин деб ушбу китобдан Жомга юборибди. Китоб совға қилиш – саховатли иш. “Ҳаёт қўшиғи” китоби жомдаги 21, 22, 23 24, 44-мактабларнинг кутубхонаси учун ҳар бирига ўнтадан ҳадя этилди. Мактабларда китоб тақдимоти ўтказилди. Ўқувчилар шоир асарларидан ўқидилар, ёд айтди. Тадбирларда иштирок этган нуронийлар шоир ҳақидаги хотиралари билан ўртоқлашди. Ушбу тадбирларни журналист Абдурасул Сатторов ва яқин дўстининг ўғли Зубайдулла Ёқубов уюштирди, ташкилотчилик қилди. “Ҳаёт қўшиғи”даги куйидаги сатрларга эътибор беринг:

*Ҳазалимга мавзу бўлган гўзал Жом,
Булоқлари берди менга завқ илҳом.
Ажиб қишлоқ чаманзорга ўхшайди,
Унинг тоғларида булбул қишлайди.*

*Кўнглим ўсар, яйрайди эрка дилим,
Таъзимдаман кўксимда икки кўлим.
О гўзал Жом, латофатли хур диёр,
Ҳали сенга аталган кўп шеърим бор.*

Қизиғи шундаки, шоирнинг фарзанди Қамариддин ота кадрдонларини ўйлаб, жомликлар ўқисин деб ушбу китобдан жомга юборибди. Китоб совға қилиш – саховатли иш. “Ҳаёт қўшиғи” китоби жомдаги 21, 22, 23 24, 44-мактабларнинг кутубхонаси учун ҳар бирига ўнтадан ҳадя этилди. Мактабларда китоб тақдимоти ўтказилди. Ўқувчилар шоир асарларидан ўқидилар, ёд айтдилар. Тадбирларда иштирок этган нуронийлар шоир ҳақидаги хотиралари билан ўртоқлашди.

“Жангчи шоир уйида” шеъри шоир Бурхон Турсуновга бағишланган. “Дўстларим” шеърида яна ўқийсиз.

*Ургул тоғдан тонгда ошдим,
Жом қишлоғи томон шошдим.
“Омондара” сувин ичиб –
“Ўртабулоқ”, “Ҳаприн” кечиб,
Чўпон-чўлиқ даврасида,
Қаҳрамонлар орасида,
Маним қўшиқ сўзим қолди,
Тоғ бағрида изим қолди.
Қучиб олинг, қучиб олинг.*

Хуллас, Жомнинг ҳар бир гўшасида, сўқмоғида шоир Шамси Одилнинг изи бор. Унинг номи, асарлари жомликларнинг қалбида. Шоирнинг “Ҳаёт қўшиғи” эса бой, сермазмун, жўшқин, жарангдордир.

**Қаюм ТУРҒОН,
Халқ таълими аълоҳиси,
“Меҳнат фахрийси”
кўкрак нишони соҳиби**